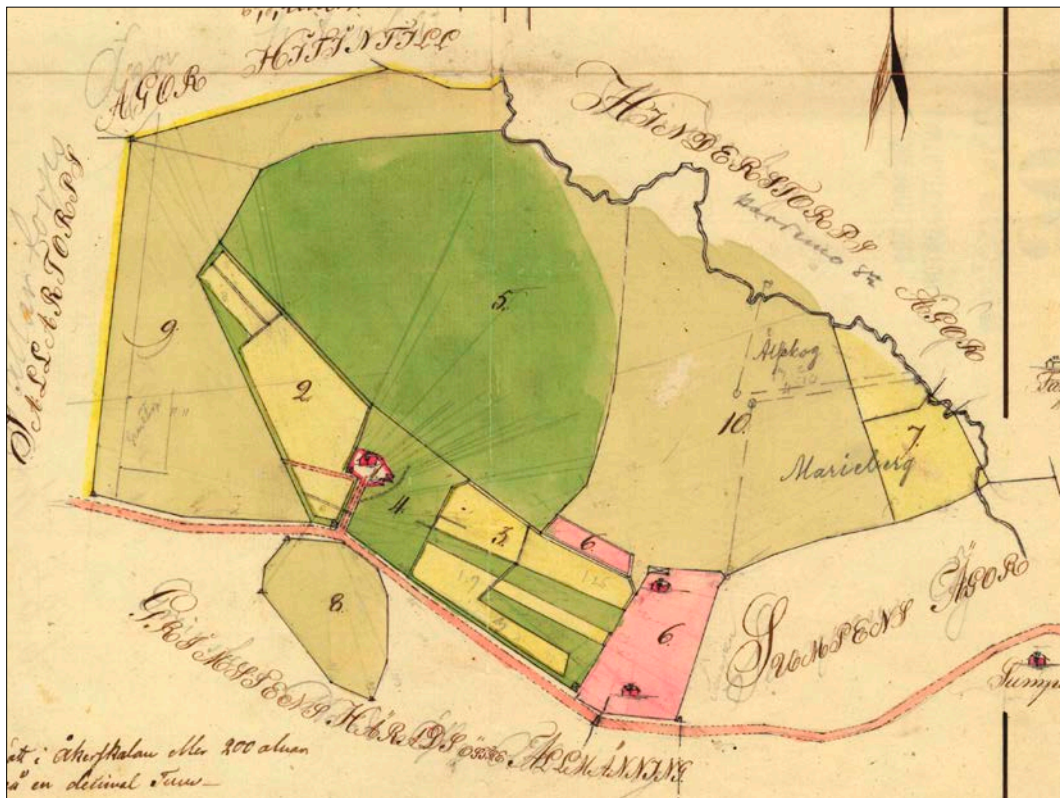

PERSTORPS GÅRDSTOMT

Arkeologisk förundersökning av gårdstomt L2018:925 inom fastighet Perstorp 1:1, Viby socken, Hallsbergs kommun, Örebro län

JONNA SARÉN LUNDAHL

Rapporter från Arkeologikonsult 2022:3515

ARKEOLOGIKONSULT
Optimusvägen 14
194 34 Upplands Väsby
Tel: 08-590 840 41

www.arkeologikonsult.se

OMSLAGSBILD: Perstorps gårdstomt utritad på en karta från 1825. Kartan är beskuren och ej rektifierad. Källa: Lantmäterimyndighetens arkiv, 18-vib-96.

ALLMÄNT KARTMATERIAL:

Fastighetskartan: © Lantmäteriet

Terrängkartan: Lantmäteriet (CC0)

© Arkeologikonsult 2022

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.

Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

PERSTORPS GÅRDSTOMT

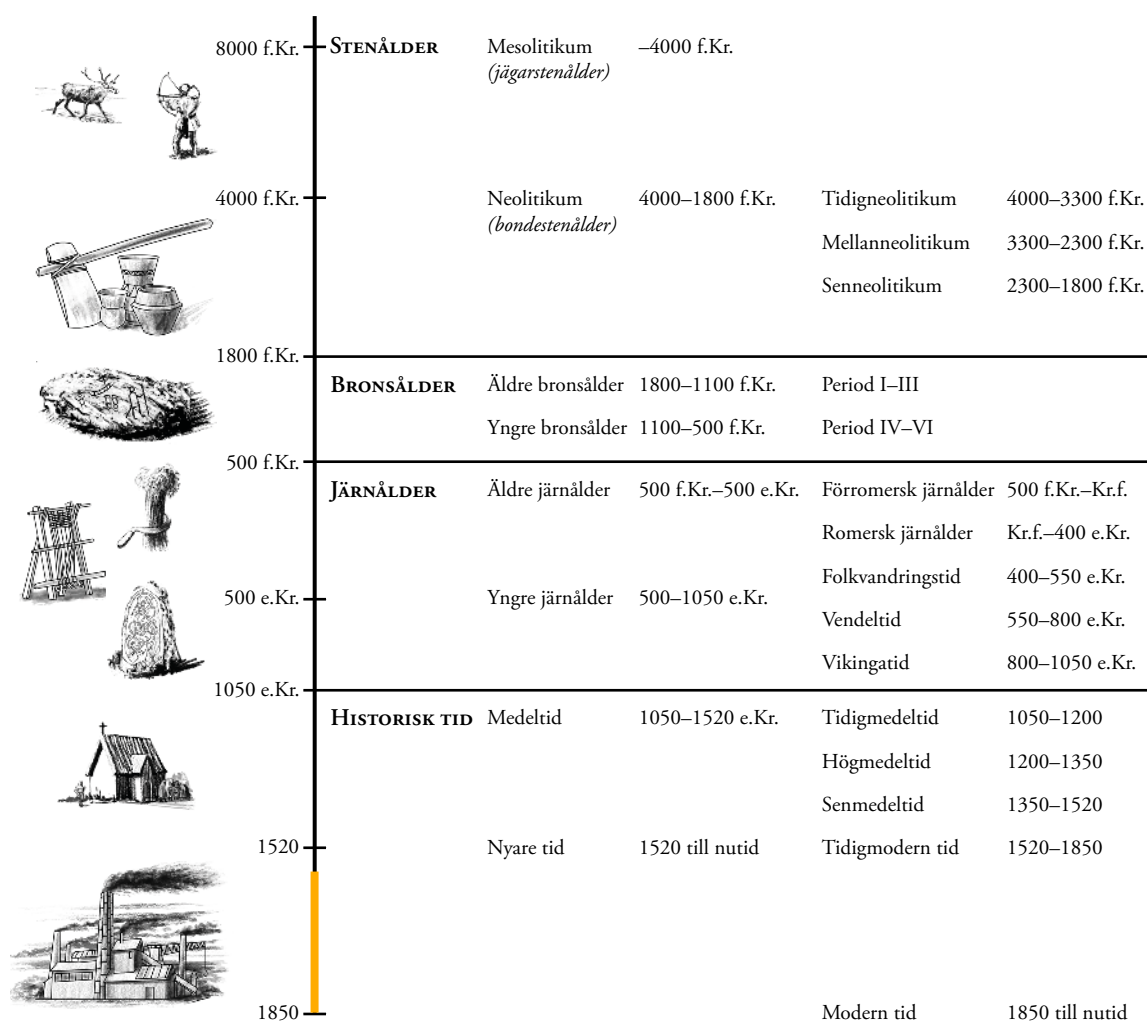
Arkeologisk förundersökning av gårdstomt L2018:925 inom fastighet Perstorp 1:1, Viby socken, Hallsbergs kommun, Örebro län

JONNA SARÉN LUNDAHL

Rapporter från Arkeologikonsult 2022:3515

ARKEOLOGISK PERIODINDELNING

ANTIKVARISK BEDÖMNING

Antikvarisk bedömning anger hur man enligt kulturmiljölagen (1988:950), och till viss del även skogsvårdslagen (1979:429), bedömt lämningen och dess eventuella lagskydd vid registreringstillfället. Den slutgiltiga bedömningen görs alltid av Länsstyrelsen.

Fornlämning är en lämning som omfattas av skydd enligt kulturmiljölagen. För att en lämning ska kunna bedömas som fornlämning krävs att den tillkommit före 1850, är en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt ändra eller skada en fast fornlämning.

Möjlig fornlämning innebär att man vid registreringstillfället inte kunnat ta ställning till om lämningen är en fornlämning

eller inte. Lämningen måste vara bekräftad i fält. Möjlig fornlämning kan även anges för en lämning som har undersökts i samband med en arkeologisk undersökning, men där man inte fastställt lämningens utbredning.

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som har tillkommit efter 1850, men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, till exempel fyndplats eller plats med tradition.

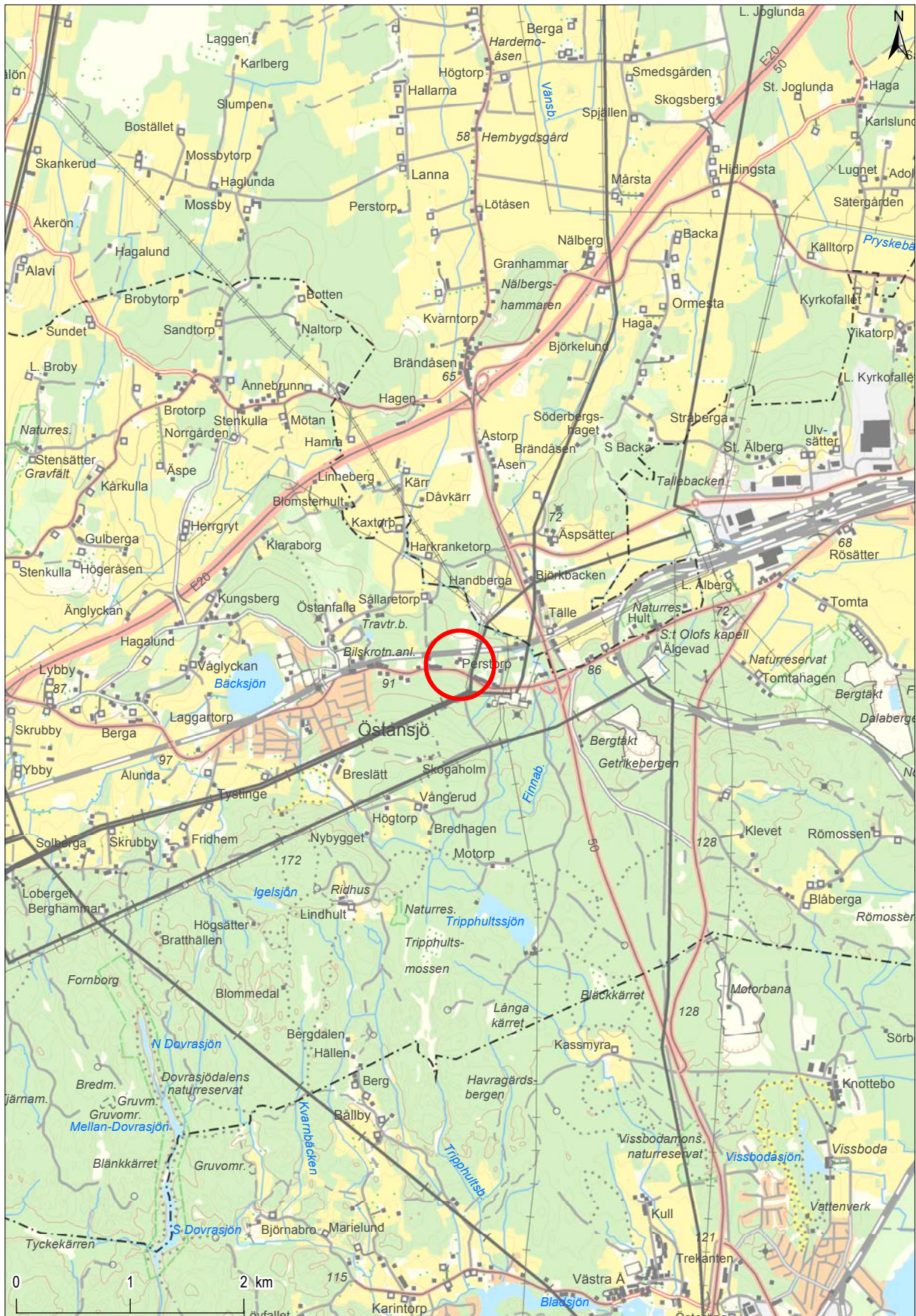
Ingen antikvarisk bedömning används för lämningar som blivit helt borttagna genom en arkeologisk undersökning eller förstörda. Inget skydd enligt kulturmiljölagen kvarstår. Lämningar som endast är kända via kartmaterial, skriftlig eller muntlig källa och inte har kunnat återfinnas i fält, kan inte heller ha en antikvarisk bedömning.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING.....	7
INLEDNING	7
TOPOGRAFI	8
HISTORISK BAKGRUND	10
GENOMFÖRANDE	13
RESULTAT	14
Sökschaktning.....	14
Fynd	18
Biologiskt kulturarv	20
UTVÄRDERING AV MÅLUPPFYLLNAD.....	22
REFERENSER	23
Litteratur	23
Arkiv.....	23
Äldre kartor	23
Muntlig källa	24
Digital källa	24
ADMINISTRATIVA UPPGIFTER.....	25
BILAGOR	26
Bilaga 1. Schakt	26
Bilaga 2. Kontexter	27
Bilaga 3. Fynd.....	30
Bilaga 4. Arkeobotanisk analys.....	32

Figur 1. Undersökningsområdet öster om Östansjö i Hallsbergs kommun. Mot bakgrund av Terrängkartan, skala 1:50 000.

SAMMANFATTNING

Arkeologikonsult har på uppdrag av Länsstyrelsen i Örebro län utfört en arkeologisk förundersökning av gårdstomten Perstorp (L2018:925) under sensommaren 2021. Perstorp ligger strax utanför samhället Östansjö i Hallsbergs kommun, inom ett område som kommer tas i anspråk av den planerade järnvägssträckningen mellan Hallsberg i norr och Stenkumla i Askersunds kommun i söder (figur 1). Gårdstomten har varit i bruk sedan åtminstone tidigt 1600-tal och beboddes fortfarande när den arkeologiska förundersökningen genomfördes. Gården bestod vid tiden för förundersökningens utförande av flera fortfarande stående byggnader; två boningshus, ett modernt och ett äldre samt tre tillhörande uthus.

Den arkeologiska förundersökningen kunde påvisa att på grund av gårdens långa kontinuitet av bebyggelse och markberedningar så var inte så mycket bevarat från gårdens äldsta skeden. Det äldre av gårdens nuvarande boningshus har troligtvis stått på samma plats sedan 1700-talet, om inte längre. Det var invid denna byggnad som de äldsta lämningarna påträffades, två fyndförande lager, ett fåtal oklara nedgrävningar och fyra stolphål. Möjligen har det utförts gårdssmide på platsen men lämningarna var för diffusa för att dra några konkreta slutsatser. Fyndbilden ger lämningarna en möjlig datering till sent 1700-tal.

Efter förundersökningens utförande bedöms fornlämningen som undersökt och borttagen.

INLEDNING

Arkeologikonsult har på uppdrag av Länsstyrelsen i Örebro län (dnr 431-3083-2021) genomfört en arkeologisk förundersökning av Perstorps gårdstomt, L2018:925, cirka 800 meter öster om samhället Östansjö i Hallsbergs kommun. Den arkeologiska förundersökningen föranleddes av att Trafikverket planerar att bygga en ny järnväg mellan Hallsbergs samhälle i Hallsbergs kommun och Stenkumla i Askersunds kommun. Den planerade järnvägssträckningen med tillhörande arbetsområde berör bland annat den rubricerade lämningen som helt kommer att täckas av en järnvägsbank.

Förundersökningens syfte var i första hand att tillgodose Länsstyrelsen i Örebro län med ett beslutsunderlag inför eventuellt framtida ingrepp i fornlämningen. Förundersökningen ämnade även att fastställa och dokumentera fornlämningens karaktär, datering, utbredning och komplexitet samt att tillvarata fynd. Inom ramen för den arkeologiska förundersökningen inkluderades även att inventera gårdstomtens biologiska kulturarv.

TOPOGRAFI

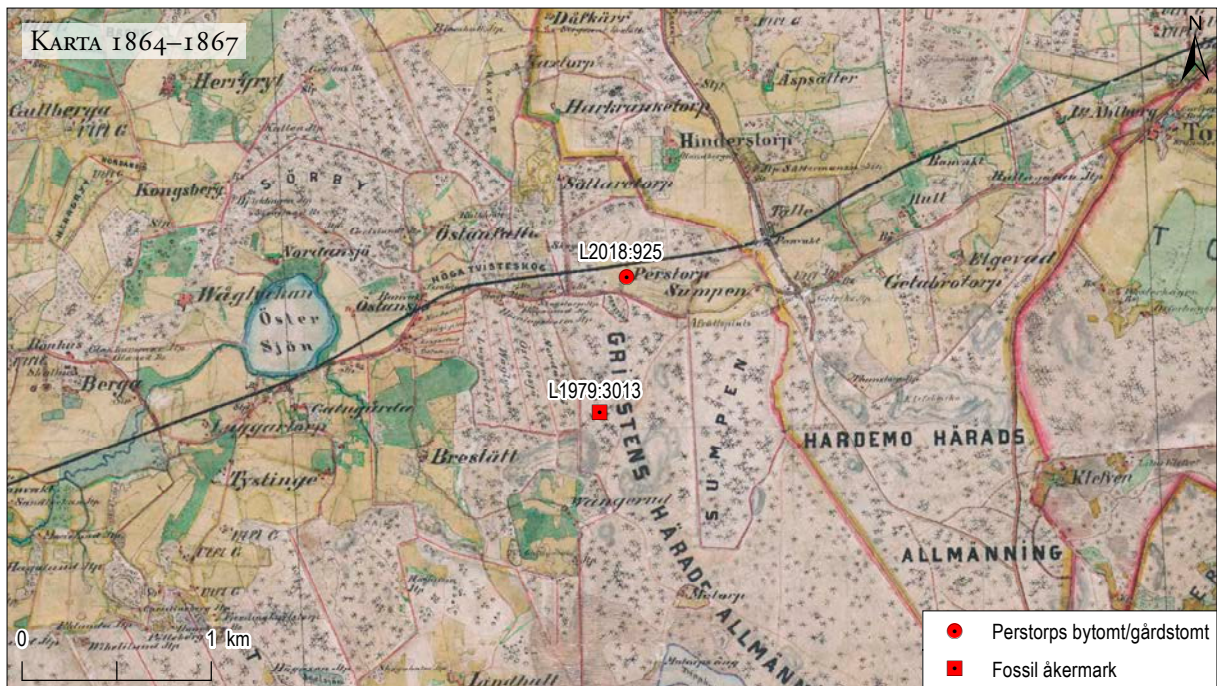

Figur 2. Översiktsbild över Perstorps gårdstomt med några av de schakt som drogs vid förundersökningen. Foto taget med drönare från norr.

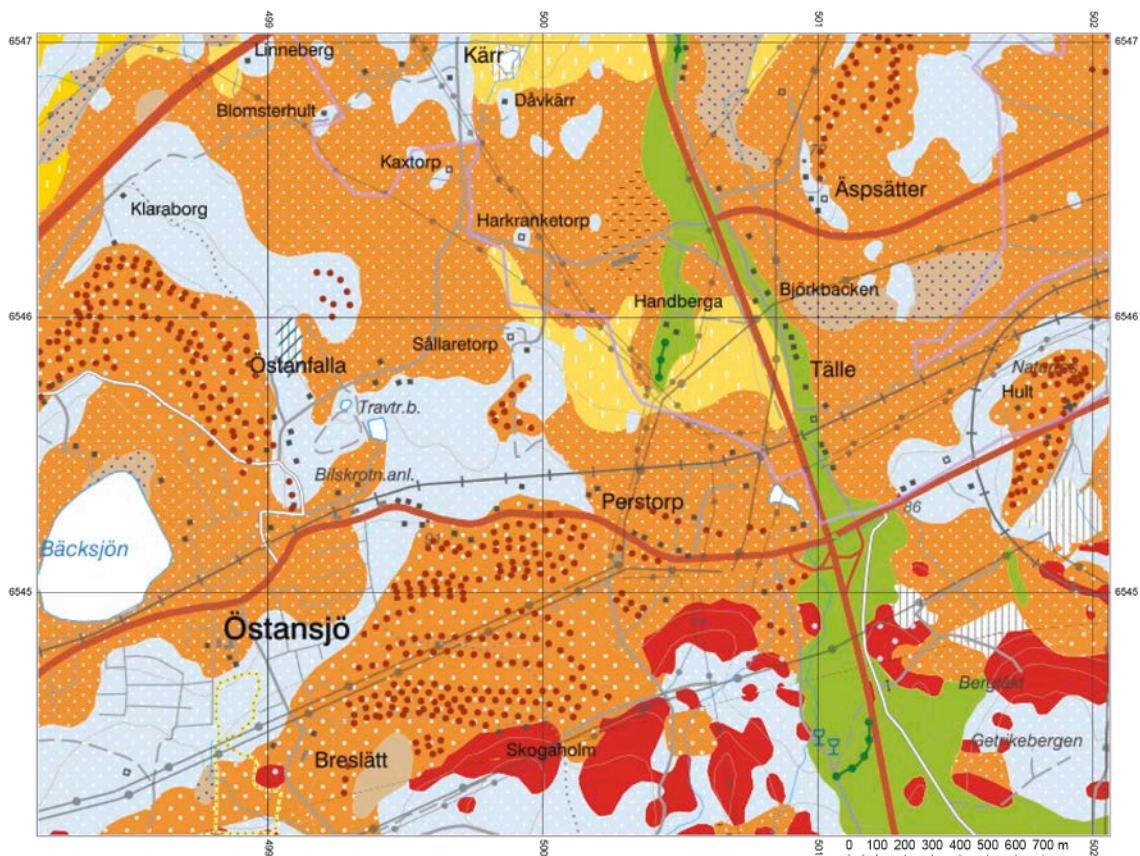
Perstorps gårdstomt (figur 2) ligger mellan två skarpt avgränsade landskapstyper. Strax söder om undersökningsområdet markerar en förkastningsbrant skiftet mellan en vidsträckt slättbygd i norr och en utbredd skogsbygd i söder. Skogsbygden direkt söder om gårdstomten har i århundranden utgjorts av Grimstens häradsallmänning (figur 3). Närkeslätten i norr präglas i hög grad av jordbruk än i dag och området var innan landhöjningen fullt segelbar från havet. Landhöjningen grundade upp området och efter flertalet sjösänkningar och utdikningar blev många kvarvarande sumpmarker till bördig åkermark i slutet av 1800-talet.

I samband med att Perstorps gårdstomt förundersöktes var även ett par områden med röjningsrösen föremål för en arkeologisk förundersökning, cirka 700 meter söder om Perstorp (fossil åkermark L1979:3013 och L1979:2015; Berger u.å.). De fossila åkrarna låg inom Grimstens häradsallmänning i förkastningsbrantens nordsluttning och här var höjdnivån omkring 120 meter över havet (figur 3). Perstorps gårdstomt låg betydligt lägre, omkring 80 meter över havet, vilket är en markant höjdskillnad på relativt kort avstånd. Jordarten vid gårdstomten bestod av fin sand (figur 4).

Figur 3. Perstorps gårdstomt och området med fossil åkermark inom häradsallmanningen som var föremål för en arkeologisk förundersökning i samband med aktuell förundersökning, och där nivån ligger cirka 40 meter högre. Mot bakgrund av Härads-kartan från 1864–1867, skala 1:40 000.

Figur 4. Karta som visar det aktuella områdets jordarter. Platsen för Perstorps gårdstomt utgörs av postglacial sand (markerat med orange grund och mindre vita prickar), som kantas av sandig morän i väst (ljusblå grund med vita prickar), postglacial silt i norr (gul grund med vita streck). I söder vidtar svallsediment av grus (orange grund med större vita prickar) med strandvallar (bruna prickade linjer) som stiger upp mot urberg (rödmärkta områden) och sandig morän. De grönmarkerade områdena visar isälvs sediment. Källa: Sveriges Geologiska Undersökning (SGU), Lantmäteriet. Topografiskt underlag ur GSD-Väggkartan.

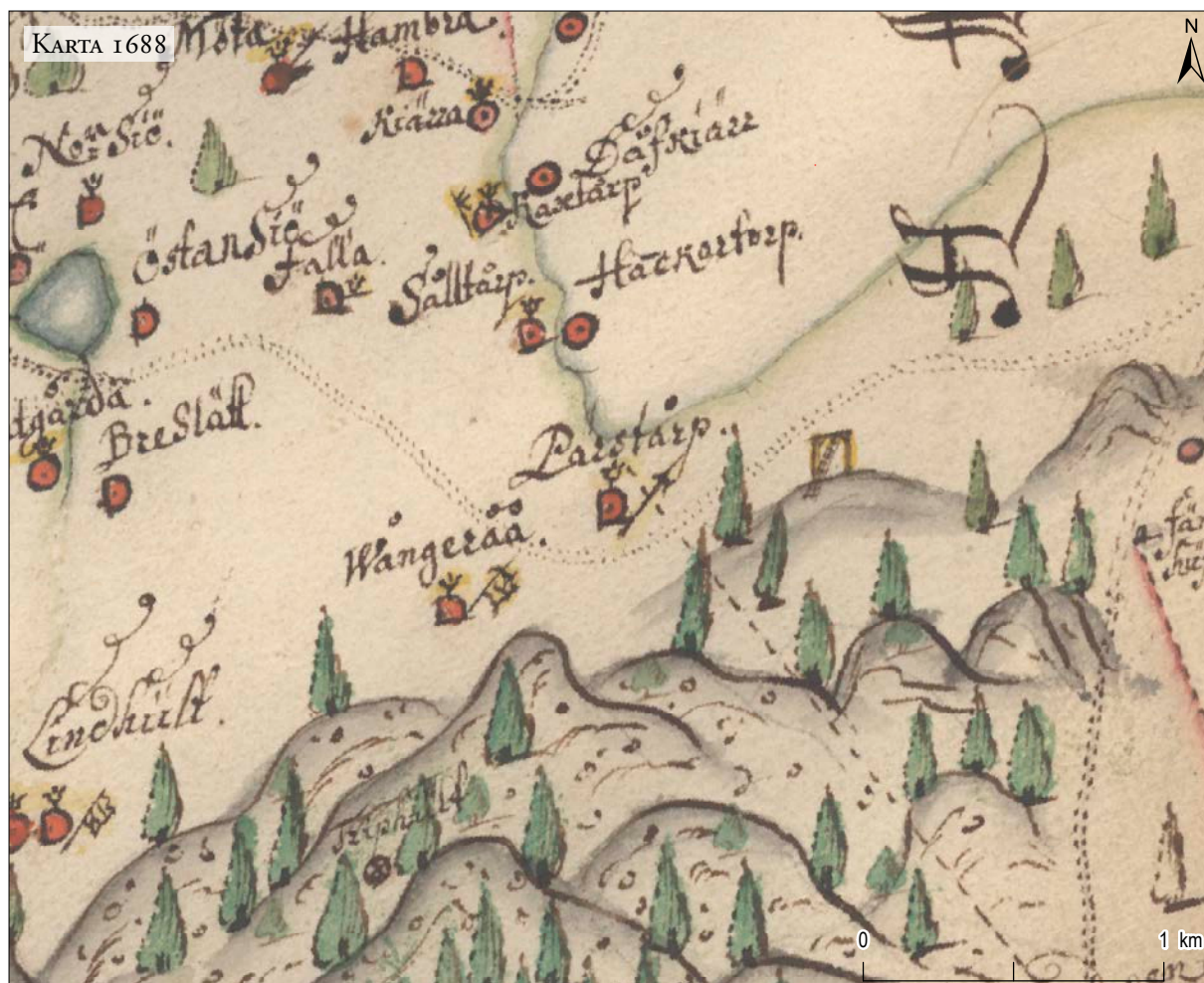

HISTORISK BAKGRUND

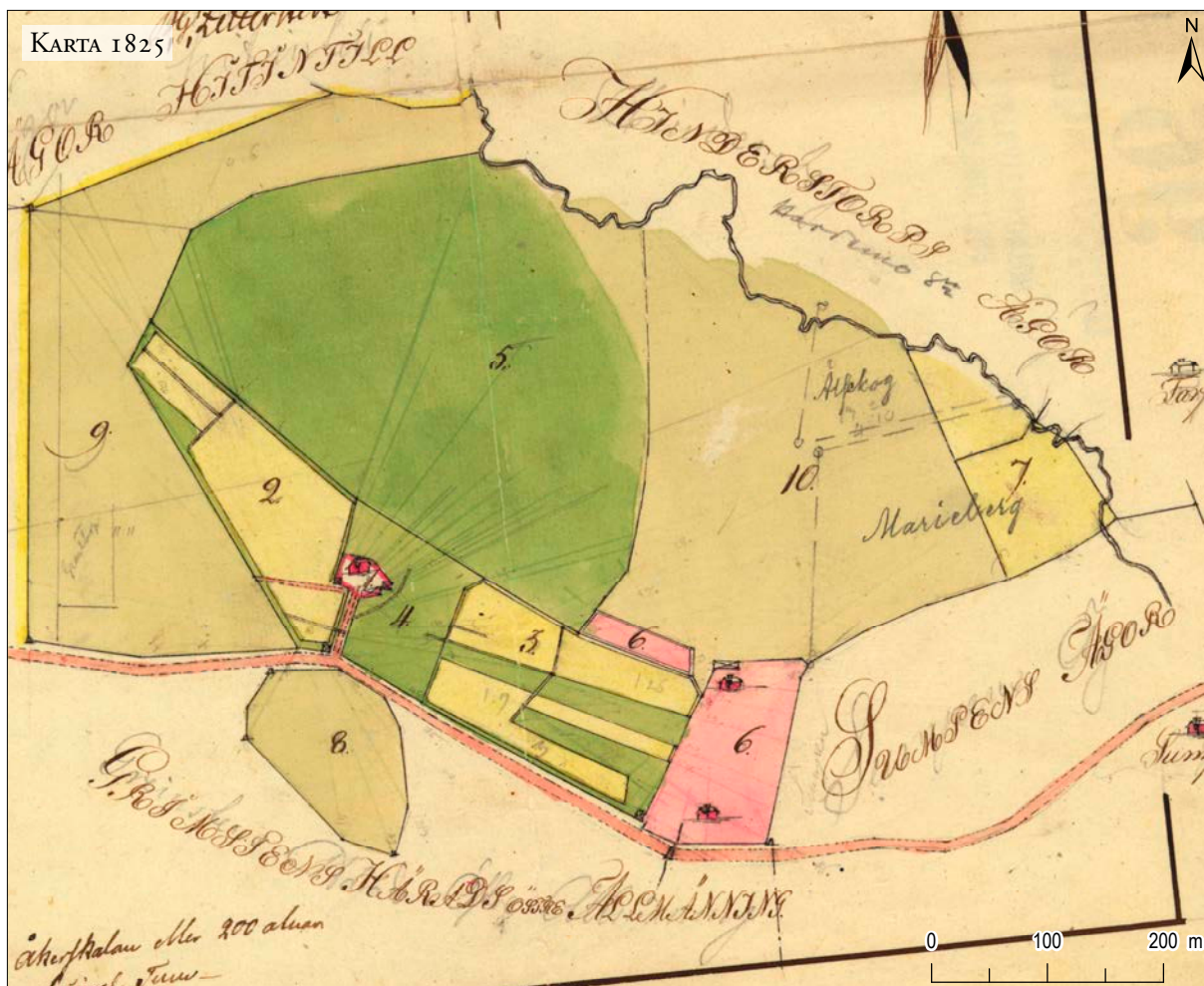
Det äldsta belägget för gården Perstorp är från 1622 (ISOF) och finns markerad på en karta över Viby socken från 1688 (figur 5). Ursprungligen var gården ett kronotorp bestående av $\frac{1}{4}$ hemman som senare blev ett furirboställe (år 1785, LMS S68-90:1). Kronotorp som fenomen etablerades vid mitten av 1500-talet då Gustav Vasa gav kronan full äganderätt till allmanningarna och ville uppmuntra en kolonisation av dem. Detta uppnådde man genom att låta anlägga kronotorp på allmanningarna som var skattebefriade under nyröjningsfasen, varefter de skattades som små gårdar. Denna kolonisation var

som mest intensiv under 1500-talet men fortsatte ända in i början av 1700-talet (Björklund 2016, s. 14).

På en detaljerad karta från 1825 kan man se att gården ligger på samma plats som idag (figur 6). På kartan kan förutom "nödig åbyggnad", det vill säga boningshuset, även tre ekonomibyggnader anas i den södra delen av gårdstomten. Ytterligare en mindre byggnad är utritad vid vägen söder om gårdstomten, som skiljer Perstorps ägor från allmanningen. På andra sidan vägen finns en in-

Figur 5. Urklipp från en karta över Viby socken från 1688. Centralt i bild finns Perstorps (Pärstorp) gårdstomt markerat. Observera den utritade galgen som markerar den närliggande avrättningsplatsen vid Sumpen till höger om Perstorp på kartbladet. Kartan är ungefärligt rektifierad, skala 1:25000.

Figur 6. Urklipp över Perstorps ägor från 1825. Perstorps fornlämningsområde är baserat på hur gårdstomten är markerad på denna karta. Kartan är beskuren. Skala 1:6 500.

hägnad hage. I utkanten av Perstorps ägor brukades några åkertäppor av en torpare (nr 6 på figur 6) och i anslutning intill finns ytterligare två mindre byggnader markerade på kartan.

På häradskartan (figur 3) från 1864–1867 kan man se Grimstens häradssallmänning breda ut sig direkt söder om Perstorps ägor. En häradssallmänning är skogsfastigheter som ägs och förvaltas gemensamt av jordägarna inom ett härad, där utdelningen baseras på fastighetens mantal. Mantal är ett gammalt taxeringsmått som utgjorde grunden för beskattning i Sverige fram till att kommunalskatten infördes i början av 1900-talet. Måttet lever däremot kvar i häradssallmänningarna än idag och ju mer mark man

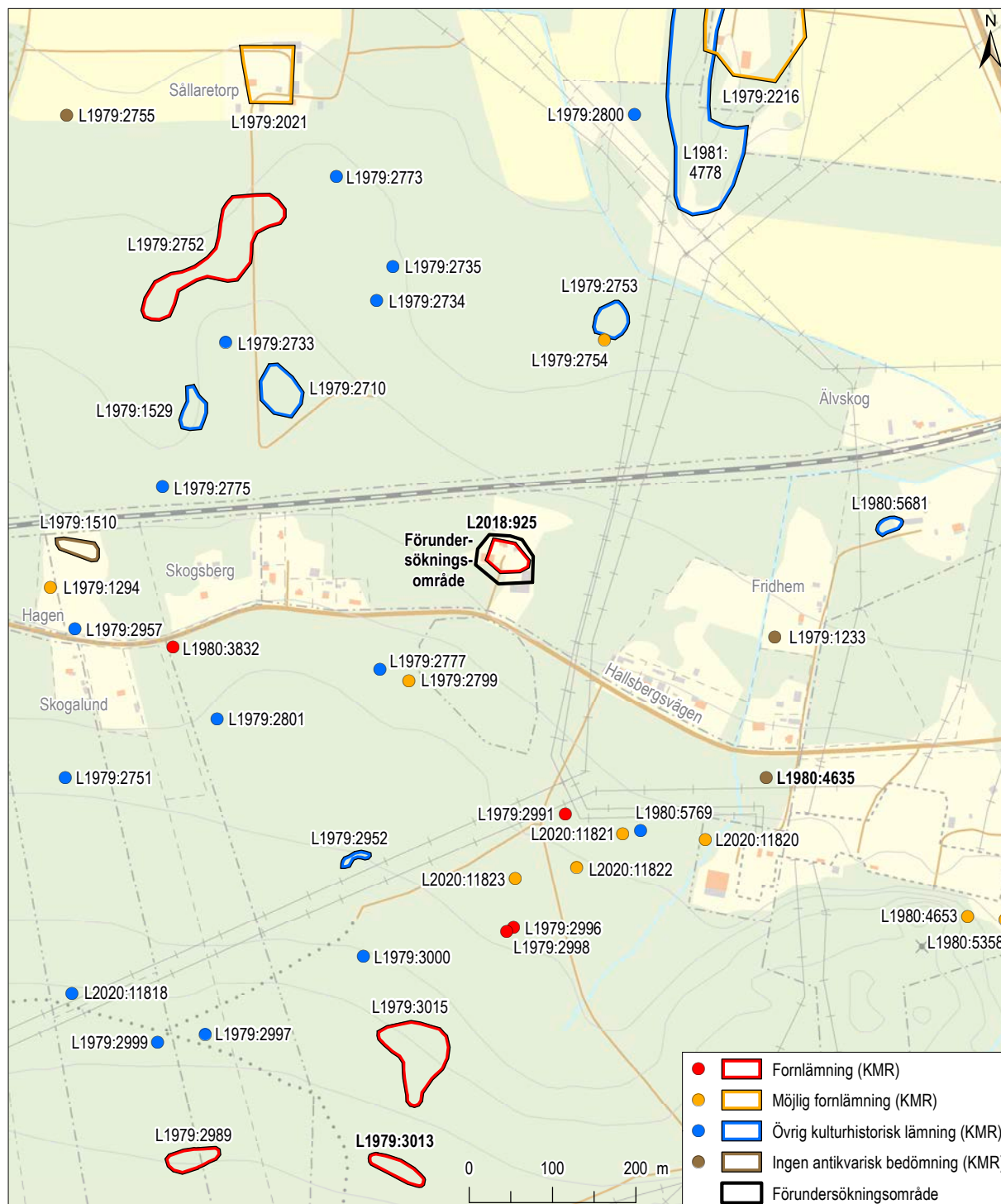
äger i häradet, ju större utdelning får man från den gemensamma skogen på häradssallmänningen (Sveriges häradssallmänningförbund 2018).

Häradena är vår äldsta kända områdesindelning som vi kan se i flera av de gamla landskapslagarna från 1100- och 1200-talen. Språkforskare anser däremot att indelningen skett senast under 1000-talet men att det troligen tillkommit ännu tidigare. Idag finns 60 häradssallmänningar kvar och deras gemensamma skogsmarksareal uppgår till omkring 120 000 hektar, en yta som ungefär motsvarar hela Öland. Grimstens Häradssallmänning är 4 416 hektar stor och består till största del av barrskog (Sarén Lundahl 2021, s. 7, Häradskog 2020).

På häradsallmänningsen, cirka 350 meter sydöst om Perstorp, låg en av Viiby sockens två avrättningsplatser (L1980:4635; Sarén Lundahl 2021; figur 5–7). Det är oklart när avrättningplatsen vid Sumpen togs i bruk men den finns utritad på en karta från 1688 (figur 5). Den sista att avrättas på platsen är däremot känd. Det var den 34-åriga Per Andersson som

den 15 januari 1861 avrättades för mordet på sin far, Anders Persson (Viberud 1961, s. 109). Enligt Stig Larsson, boende på gården Perstorp, ska dennes förfader ha tagit den avrättade Pers stövel och grävt ned den utanför ladans dörr som skydd mot olycka (Stig Larsson muntligen). Dock verkar stöveln inte ha fyllt sitt syfte då ladan brann ned femtio år senare.

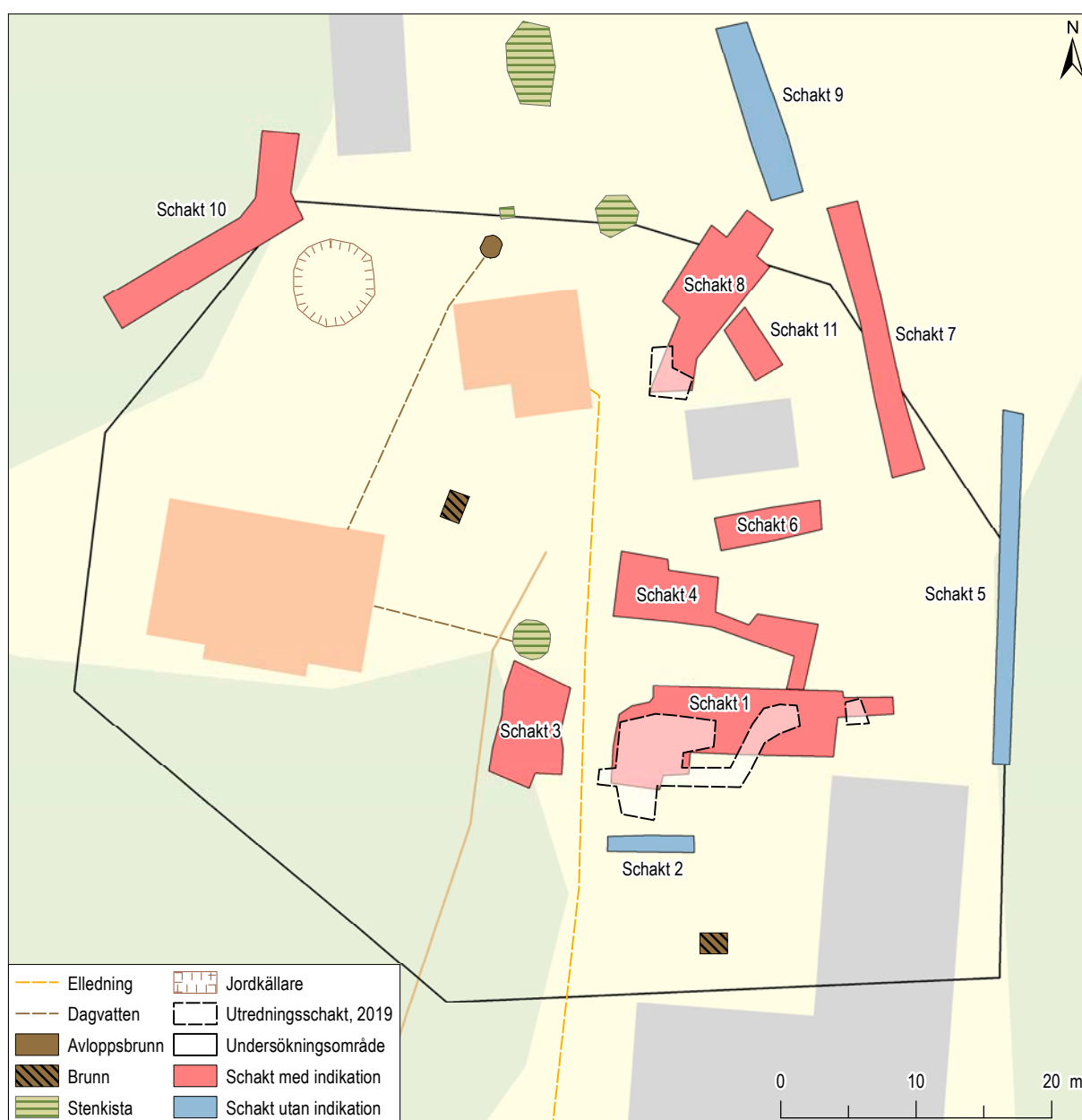
Figur 7. Undersökningsområdet med närliggande lämningar så som de var registrerade i Kulturmiljöregistret (KMR) innan förundersökningens början. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:7 500.

GENOMFÖRANDE

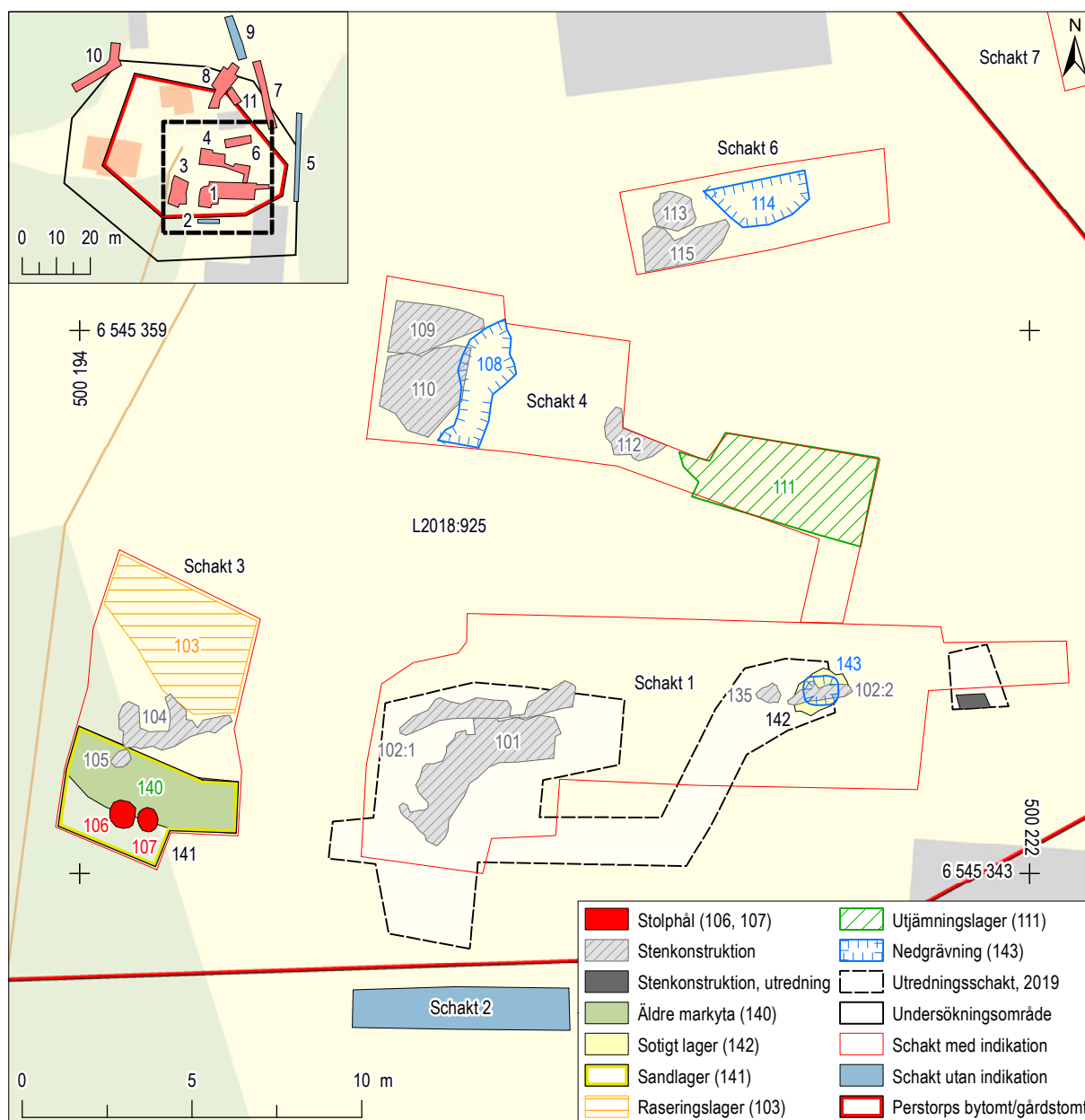
Vid tidpunkten för förundersökningen var platsen fortfarande bebodd och gården välkött. På grund av stående byggnader med tillhörande el- och vattenledningar, samt andra nedgrävda och stående anläggningar var det stora delar av förundersökningsområdet som utgick. Flera stora träd stod på gården, bland annat en allé som kantade nedfarten till gården från Hallsbergsvägen. Allén bestod av askar som stått på platsen i ungefär 130 år (Stig Larsson muntligen).

Framför allt den östra delen av förundersökningsområdet kunde med lätthet sökschaktas medan schakt endast kunde dras inom övriga områden där framkomligheten tillät (figur 8). Förundersökningsområdet var cirka 3 200 m² stort varav fornlämningsutbredningen utgjorde cirka 1 600 m². Totalt sökschaktades 435 m² fördelat på elva schakt.

Figur 8. Samtliga schakt från aktuell förundersökning och tidigare utredning tillsammans med stående och nedgrävda moderna anläggningar och konstruktioner. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:500.

RESULTAT

Figur 9. Plan som visar schakt 1–4 och 6 med anläggningar och lager. Lämningarna dateras i spannet 1800- till 1900-tal utifrån påträffade fynd. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:200. Översikt med Fastighetskartan, skala 1:2000.

Sökschaktning

Totalt grävdes elva schakt, varav tre helt saknade lämningar (schakt 2, 5 och 9). I ett av schakten (7) påträffades enbart tre störhål som troligtvis var sentida och kommer inte behandlas mer ingående.

Schakt 1 och 3

Framför ladan i den södra delen av tomten var marken plan och jämn varefter den sluttade svagt norrut ungefär i mitten av fornlämningsområdet, vid en framträdande rak gräns i ungefärlig öst – västlig riktning. Två schakt (1 och 3; figur 9) lades vid denna

övergång vilka båda uppvisade stenkonstruktioner i kanten av den plana ytan och den lägre liggande marken i norr. Det framkom en lång rad av stenar (102 och 104) som hade ett till två skift. Stenraden låg precis i den svaga sluttningen och bedöms vara ett mothåll för att motverka erosion av sanden och upprätthålla den plana gårdsytan framför ladan. En förlängning av troligtvis samma konstruktion påträffades i ett utredningsschakt 2019 (Sillén 2020, s. 30).

I schakt 1 framkom även en stor och plan stenkonstruktion (101) som delvis överlagrade stenraden. Stenkonstruktionen tolkas vara ett fundament till en byggnad eller eventuellt en förstärkning till gårdsytan. Den tydligt plana ovansidan av konstruktionen talar mer för ett fundament men däremot är den böjda formen säregen. Järnföremål och enstaka keramikskärvor vid och under stenarna talar för en trolig 1800-tals datering. Samma stenfundament var fram-

taget under den föregående arkeologiska utredningen och tolkades då som en grund till en ekonomibyggnad (Sillén 2020, s. 29).

Schakt 4 och 6

Strax norr om den markbearbetade ytan med mothåll fanns en till synes naturlig svacka som man även under modern tid utnyttjat för att anlägga en stenkista för dagvatten. I den västra delen av schakt 4 påträffades en äldre stenkista och ett stenfyllt dike. I schaktets östra del påträffades ett rundat stenfundament (112) och ett utjämningslager (111) av stensblandad jord.

I det närliggande schakt 6 påträffades ännu ett stenfundament (113). Intill fundamentet fanns en avfallsgrop (114) med fynd från sent 1800-tal/tidigt 1900-tal. Snarlikt material påträffades även under stenfundamentet.

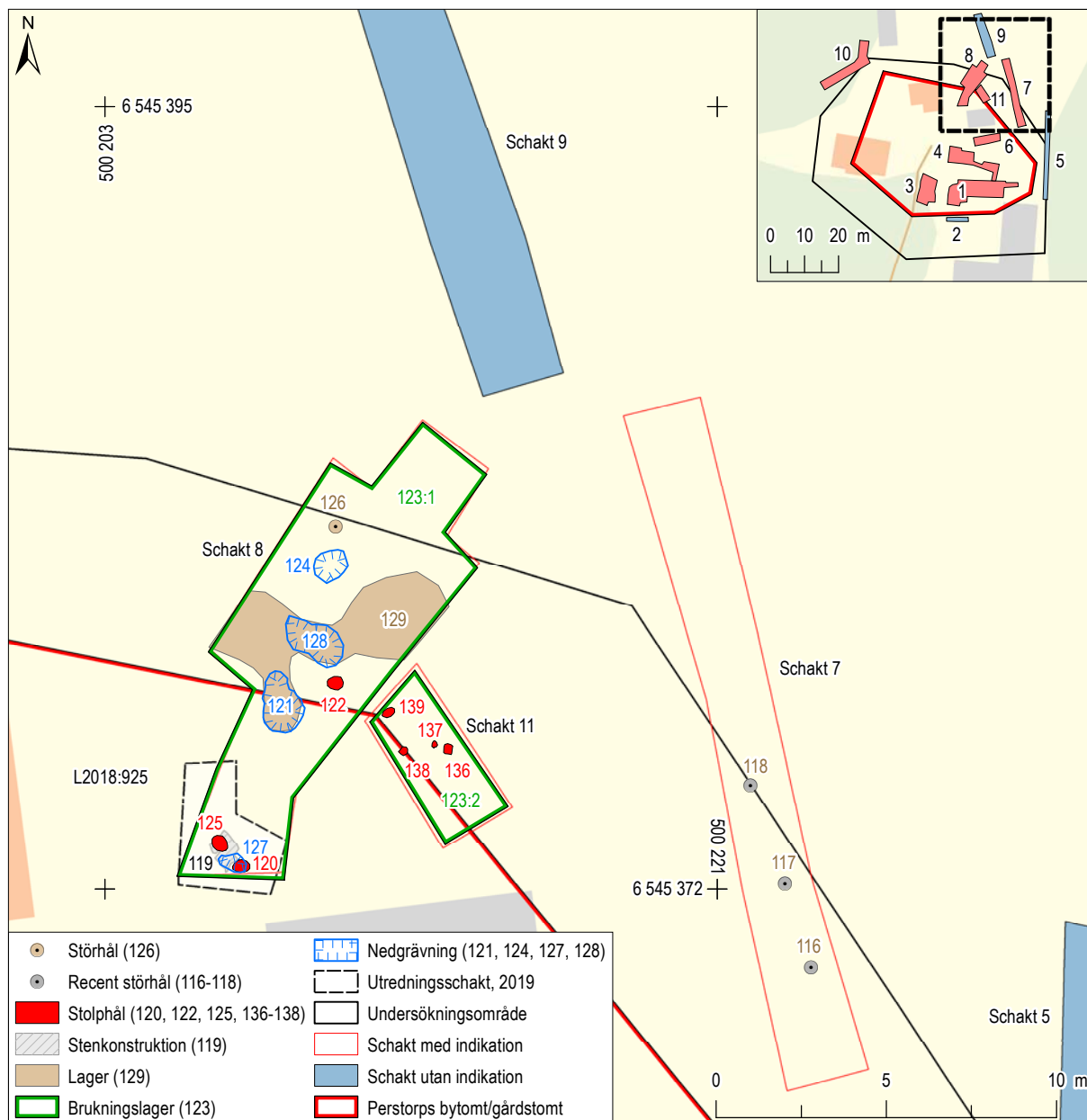

Figur 10. Gården Perstorp med ett antal av undersökningsschakten. Det andra huset från höger är det äldre boningshuset. Det yngre, och fortfarande bebodda boningshuset syns nere till vänster i bild. Foto taget med drönare från söder.

Schakt 8 och 11

Strax öster om det äldre boningshuset och norr om en mindre ekonomibygnad fanns ett mindre område med fruktträd och syrener. Marken var förhållandevis vildvuxen och var under senare tid tydligt orörd. I de två schakt (8 och 11; figur 11) som togs upp på platsen visade det sig att matjorden hade

en markant kulturpåverkan (lager 123) som inte var påtaglig i något annat schakt. Lagrets fyndmaterial bestod av yngre rödgods, hästkosömmar, rikligt med äldre fönsterglas samt en bit tillhörande blyspröjs och kritpipsfragment. Fynden har en datering i mitten eller sent 1700-tal, men även yngre inslag fanns i lagret.

Figur 11. Planen visar schakt 7, 8 och 11. I schakt 8 och 11 påträffades de något äldre lämningarna. I schakt 7 påträffades enbart tre recenta störhål. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:200. Översikt med Fastighetskartan, skala 1:2 000.

Under brukningslagret (123) framkom flera nedgrävningar, ytterligare ett lager (129) och ett par stolphål. I den södra delen av schakt 8 framkom ett stenfundament (119; figur 12) som helt och delvis överlagrade två stolphål och en nedgrävning. Stenfundamentet och det ena stolphålet var framtagna under den tidigare arkeologiska utredningen (Sillén 2020, s. 30).

Stolphålen kan möjligen tillhöra en sammanhängande stolpburen konstruktion, som även kan ha haft ett samband med åtminstone två av de större nedgrävningarna (121 och 128) samt lagret 129, då anläggningarna och lagret uppvisar viss symmetri och rumslig tillhörighet. Möjligen har nedgrävningarna och lagret (121 och 128) varit del av en järnframställningsprocess, då en mindre mängd slagg, kol, sot och bränd lera påträffades. Möjligen

ser vi diffusa rester av ett gårdssmide på platsen men lämningarna var för oklara för att dra några säkra slutsatser. Inte heller påträffades något förtydligande i det makrofossila materialet. Vid den makrofossila analysen påträffades dock ett litet fragment av textil (bilaga 4). Övriga fynd av bland annat hästkosömmar placerar in anläggningar i tidigmodern tid. Det vore dock tveksamt att ha en gårdssmedja belägen så nära gårdens huvudbyggnad, förutsatt att platsen för det äldre boningshuset även varit platsen för tidigare generationer av boningshus.

I schakt 11 var det fyndrika brukningslagret (123) tunnare och förvann där det vildvuxna partiet övergick i gräsmatta. Det var tydligt att anläggningar och lager bevarats bättre i området närmast det äldre boningshuset som varit skyddat från odling och andra markingrepp.

Figur 12. Stenfundament 119, stolphål 120 samt nedgrävning 127. Anläggningarna var frilagda under föregående arkeologisk utredning. Foto från norr.

Schakt 10

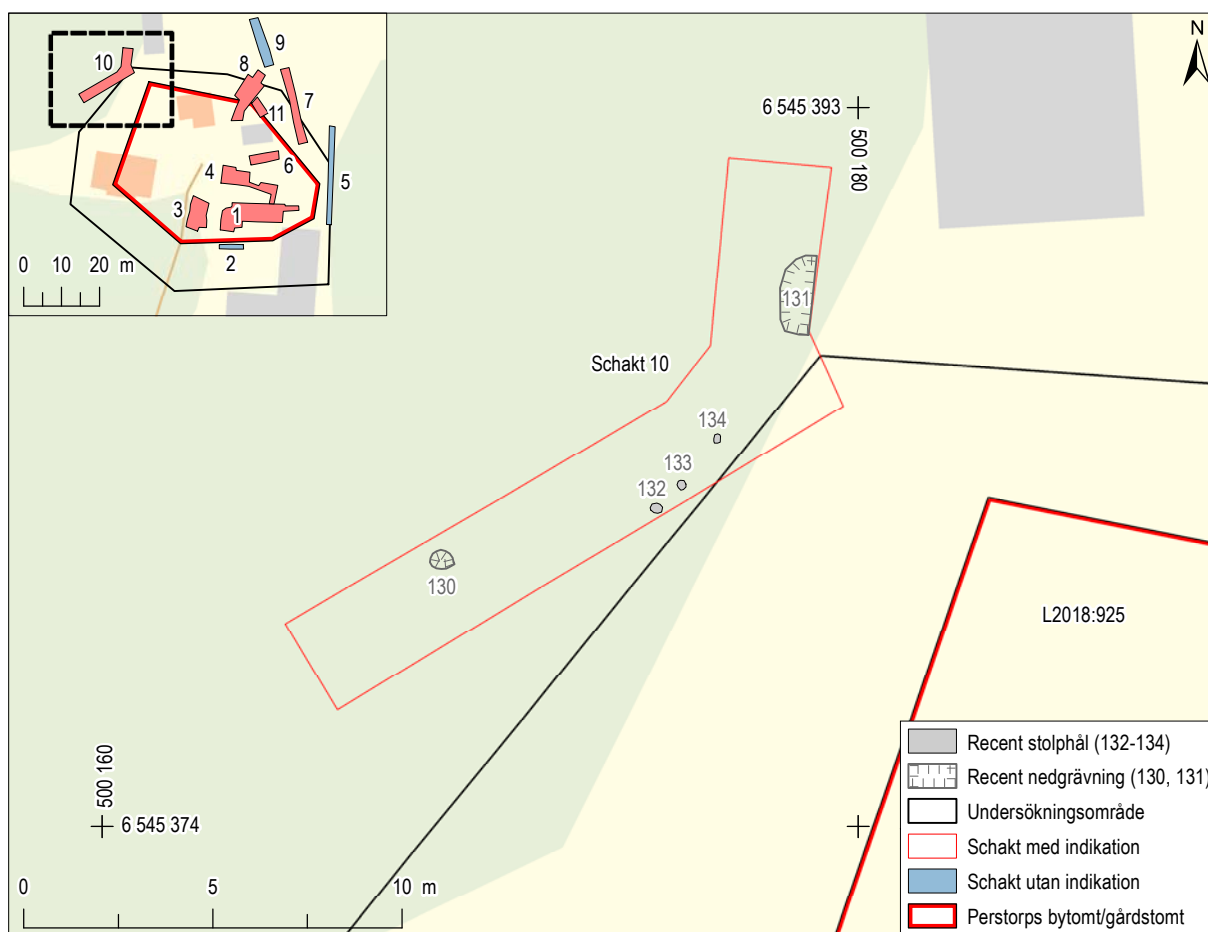
I schakt 10 framkom tre mindre stolphål och två nedgrävningar (figur 13). De mindre stolphålen låg på rad och tillhör troligen en hägnad i utkanten på gårdstomten. I den större nedgrävningen (131) påträffades hönsben med en märkning av plast.

Fynd

Vid den arkeologiska förundersökningen påträffades ett flertal fynd, dels vid den noggranna metall-detekteringen, dels vid lager och anläggningsgrävning. Framför allt på gårdsplanen mellan ladan och boningshusen påträffades det rikligt med järnföremål som kan kopplas till diverse aktiviteter på gården (figur 14). De påträffade metallfynden hör till största del hemma i 1900-talet men ett fåtal fynd kan kopplas till 1800-talet. Inga äldre metallfynd kunde urskiljas i materialet.

Figur 14. I samband med sökschaktning metalldetekterades området och bilden visar några av de metallfynd som påträffades. På bilden kan man se hästskor, hästkosömmar, andra typer av spikar, ett band av järn som suttit runt navet på ett trähjul, diverse beslag och gångjärn.

Figur 13. Planen visar schakt 10 belägen strax utanför fornlämningsgränsen för L2018:925. Samtliga lämningar inom schaktet var recenta. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:200. Översikt med Fastighetskartan, skala 1:2000.

Ett fåtal stenföremål har påträffats på gården genom tiderna. Dessa hade sparats av Stig Larsson (figur 15 och 16). En av de bearbetade stenarna (till höger i bild på figur 15), hade efter fyndtillfället placerats i en klyka i ett äppelträd, där den hade vuxit fast med tiden. Vid förundersökningstillfället fick stenen tas bort med spett och kunde därefter undersökas. Stenen uppvisar spår efter att ha blivit slagen och kan möjligen utgöra en kärna/råmaterial till spåntillverkning. Övriga två stenar kan möjligen utgöra mal- eller knackstenar, men deras bearbetade ytor var endast svagt synliga.

Stig Larsson visade ytterligare en sten, som låg utanför den gamla jordkällaren på gården. Stenen hade Stigs far en gång räddat och tagit till gården (Stig Larsson, muntligen). Trots att stenen var mossbeväxt kunde man tydligt se dess tillhuggna form. Stenen var platt med rundad topp och antydande till polerad yta och utsnidade detaljer på sidorna. När vi vände på stenen och reste den upp syntes inskriptionen **ÅNNEBRUNN** (figur 16).

Stenen utgör en förhållandevis anonym kategori av resta stenar, nämligen en så kallad väghållningssten. Enligt Statens maritima och transporthistoriska

Figur 15. Möjligen bearbetade stenar som påträffats av Stig Larsson genom åren på gården. Stenen till höger i bild kan möjligen ha utgjort en kärna eller råmaterial, då den uppvisar spår efter spåntillverkning. De två rundade stenarna till vänster i bild kan möjligen ha varit mal- eller knackstenar, men bearbetningsytorna var diffusa. Stenföremålen är fortsatt förvarade av Stig Larsson på Perstorp.

museer (SMTM 2018) var det de jordägande bönderna som var ansvariga för väghållningen i Sverige under historisk tid, som var stadgat så tidigt som i de medeltida landskapslagarna. Precis som all annan

Figur 16. Väghållningsstenen med texten **Ånnebrunn**, lutad mot den syrenbevuxna jordkällaren på Perstorps gårdstomt. Foto från väster.

beskattning i Sverige under perioden, så var det mantalet som låg till grund för hur vägensvaret fördelades i socknen och häradet. Ju mindre mantal man hade desto mindre vägloft hade man att ansvara för. För en rättvis fördelning upprättades så kallade vägdelningslängder, där väglotterna numrerades och tilldelades de olika bönderna. Varje år hölls vägsyner och de bönder som inte fullgott utfört sitt ansvar fick en anmärkning och böter. En bonde kunde ha flera vägloft inom socknen och de låg inte nödvändigtvis nära varandra eller i anslutning till de egna ägorna.

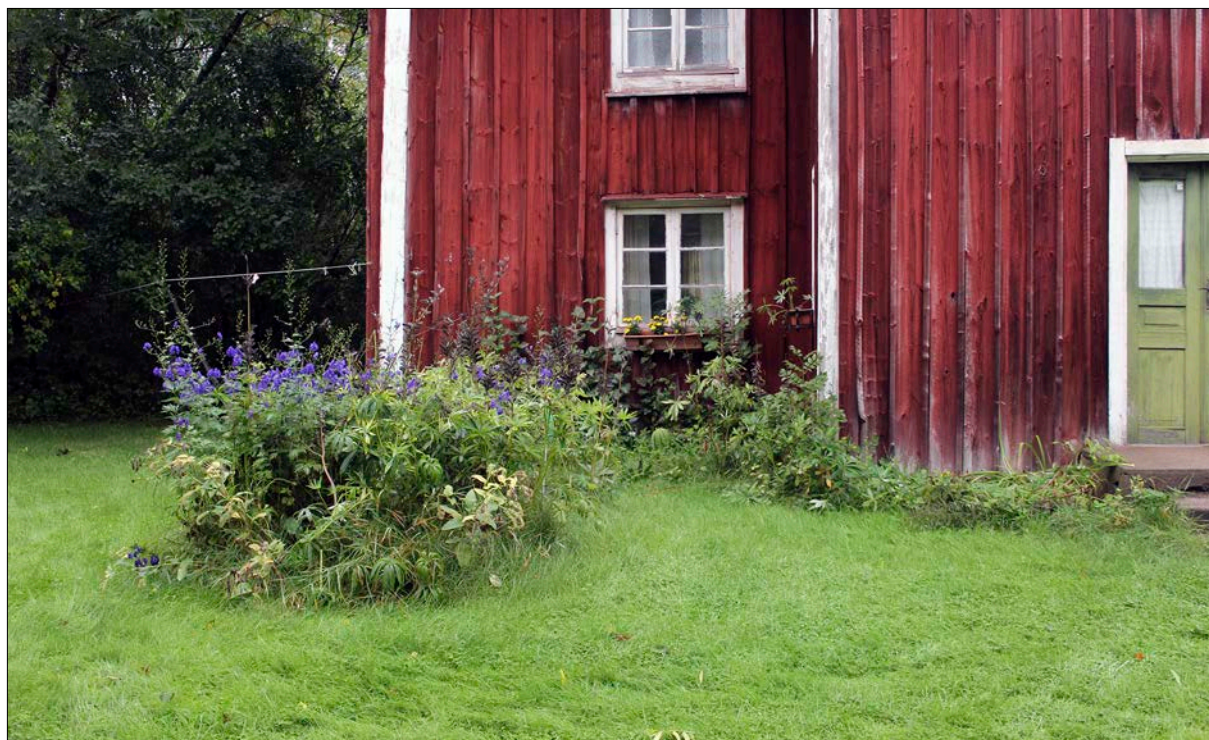
För att veta var de olika väglotterna var belägna satte bönderna upp väghållningsmärken i ena eller bägge ändarna av sina lotter. Dessa märken var utformade efter bondens eget tycke och de flesta bestod nog av trä men de bäst bevarade till eftervärlden är de i sten. På märkena fanns relevant information som varierade. Oftast var vägloftets nummer återgivet, ibland den ansvariga gårdens namn eller initialer på den ansvarige och ibland fanns det även en pil som visade åt vilket håll lotten låg (SMTM 2018).

På vår sten ser man endast den ansvariga gårdens namn; Ånebrunn. Ånebrunn ligger i Viby sock-

en, knappt tre kilometer från Perstorp fågelvägen och är en gammal gårdstomt med äldsta belägg från 1554 (Andebrundh, ISOF). Det är dock oklart var väghållningssten som markerade gårdens vägloft en gång stod. Idag finns endast en väghållningssten registrerad i Viby socken på ursprunglig plats (L1980:5345). Den sten som tillvaratogs vid förundersökningen förvaras nu av Viby hembygdsförenings vid deras hembygdsgård.

Biologiskt kulturarv

Inom uppdraget ingick det att även se över gårdstomtens biologiska kulturarv för att se om äldre typer av växter gick att finna. Initialt utfördes en översiktlig inventering av tomtens växtliv där växtligheten fotograferades (figur 17–19). Eftersom gården fortfarande beboddes vid förundersökningens utförande och trädgården var välskött med kortklippt gräs och anlagda rabatter kunde inte några växter kopplas till äldre tider. Som ovan beskrivits så har 1900-talets markberedningar utplånat mycket av de eventuellt äldre lämningarna på platsen så att vi därmed inte kunde jämföra äldre arkeobotaniskt material med befintlig växtlighet.

Figur 17. Växterna utanför det äldre boningshuset på Perstorps gårdstomt. I grönskan kan vi bland annat se den invasiva arten Lupin samt Stormhatt i förgrunden.

Figur 18. Klätterväxten Klematis återfanns på sydsidan av det äldre uthuset. Foto från söder.

Figur 19. Den invasiva växten Gullris frodas längs ladans utsida. Foto från väster.

UTVÄRDERING AV MÅLUPPFYLLNAD

Syftet med den arkeologiska undersökningen var att dokumentera fornlämningens karaktär, datering, utbredning och komplexitet samt att tillvarata fynd. Inom ramen för den arkeologiska förundersökningen inkluderades även att inventera gårdstomtens biologiska kulturarv.

Dessa syften bedöms endast delvis ha uppnåtts. Som framförts tidigare så saknades i stort sett äldre lämningar inom gårdstomten, vilket haft till följd att lämningens karaktär och datering inte kunde följas historiskt. Ingen av de påträffade lämningarna visade sig vara lämplig för ¹⁴C-analys, antingen för att de uppenbart var för sentida eller var för diffusa och med oklar funktion.

Gårdstomtens komplexitet anses efter utförd förundersökning som enkel. Yngre händelser på tomten har uttraderat större delen av de eventuella historiska lämningarna. En rest efter äldre aktiviteter fanns i ett ostört område bredvid det äldre boningshuset. Dessvärre genererade inte det påträffade lagret och anläggningarna någon större insikt i gårdstomtens äldre historia men efter förundersökningens utförande kunde det konstateras att lämningens utbredning stämmer överens med hur den är markerad i Kulturmiljöregistret.

Spår efter gårdstomtens biologiska kulturarv lyckades inte fångas. Den befintliga vegetationen utgjordes av en välskött gårdstomt, med kortklippt gräs samt anlagda rabatter. Växtlighet som levt kvar från gårdens äldsta tid saknades och inget makrofossilt material påträffades i de jordprover som togs (bilaga 4).

De metoder som användes följde till stor del undersökningsplanen med skillnad av hur mycket av fornlämningen som sökschaktades. Enligt undersökningsplanen beräknades 700 m² att sökschaktas, men den schaktade ytan uppgick i slutet av förundersökningen till 435 m². Detta berodde till stor del på fortfarande stående konstruktioner samt nedgrävda ledningar och moderna anläggningar på gården som fortfarande var i bruk vid förundersökningstillfället. I undersökningsplanen förmanades att avverkning av träd och sly kunde bli nödvändig inom undersökningsområdets västra delar. Detta ansågs vid förundersökningen inte vara aktuellt då området till största del upptogs av det nyare boningshuset och vid uppförandet av huset schaktats ut.

Efter utförd förundersökning har den antikvariska bedömningen ändrats efter borttagandet av påträffade lämningar till ingen antikvarisk bedömning (figur 20). Informationen har uppdaterats i Kulturmiljöregistret efter förundersökningens resultat.

Lämningsnr (KMR)	Lämnings-typ	Tidigare antikvarisk bedömning	Aktuell antikvarisk bedömning	Kommentar
L2018:925	Bytomt/ gårdstomt	Fornlämning	Ingen antikvarisk bedömning	Lämningarna som påträffades var sparsamma och togs bort i samband med den arkeologiska förundersökningen. Gårdstomten har varit föremål för stora markberedningar som troligtvis skalat bort spår av äldre aktiviteter och byggnader. Det äldre, fortfarande stående, boningshuset på gårdstomten står troligen på samma plats som under historisk tid.

Figur 20. Tabellen visar hur gårdstomtens antikvariska status ändrats efter genomförd arkeologisk förundersökning.

REFERENSER

Litteratur

BERGER, ÅSA. Fossila åkrar L1979:3013 och L1979:2015. [Oppublicerat manuskript].

BJÖRKLUND, SAMUEL (2016). *Dubbelspår Stenkumla-Hallsberg. Arkeologisk utredning etapp 1, kart- och arkivstudie. Hallsbergs, Hardemo, Lerbäckes och Viby socknar, Askersunds, Hallsbergs och Kumla kommuner, Örebro län, Närke*. Rapporter från Arkeologikonsult 2016:2950.

HÄRADSKOG (2020). Grimstens häradsallmanning. <https://haradskog.se/vara-allmanningar/grimsten-haradsallmanning/> [2022-02-22].

SARÉN LUNDAHL, JONNA (2021). *Sumpen – en avrättningsplats för Viby socken. Arkeologisk utredning av avrättningsplats L1980:4635 samt kolningsanläggning L2021:8147, inom fastighet Grimstens Häradsallmanning S:2, Viby socken, Hallsbergs kommun, Örebro län*. Rapporter från Arkeologikonsult 2021:3493.

SILLÉN, PETER (2020). *Järnframställningsplats och torplämningar. Arkeologisk utredning etapp 2 mellan Hallsberg och Stenkumla i Hardemo, Viby, Hallsbergs och Lerbäckes socken, Kumla, Hallsbergs och Askersunds kommun, Örebro län*. Rapporter från Arkeologikonsult 2020:3282.

SVERIGES HÄRADSALLMÄNNINGSFÖRBUND (2018). Sveriges häradsallmanningar. Långsiktigt brukade skogar med rötter i medeltiden. [Broschyr]. Örebro: Sveriges Häradsallmäningsförbund. https://haradsallmanningsforbundet.se/wp-content/uploads/2018/03/Broschyr_haradsallmanningar_180313.pdf [2022-02-22].

SMTM, STATENS MARITIMA OCH TRANSPORTHISTORISKA MUSEER (2018). Vaghållningsstenar. <https://www.smtm.se/museer-och-samlingar/vaghistoriska-samlingen/vagens-historia/vaghallningsstenar> [hämtad 2022-02-28].

Arkiv

KULTURMILJÖREGISTRET (KMR)
Riksantikvarieämbetets söktjänst (Fornsök) med alla kända registrerade fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i Sverige
<https://app.raa.se/open/fornsok/>

ISOF – ORTNAMNSREGISTRET
Institutet för språk och folkminnen
<https://www.isof.se/arkiv-och-insamling/digitala-arkivtjanster/ortnamnsregistret>

– PERSTORP, 1622
<https://ortnamnsregistret.isof.se/place-names/1612569?place-name-id=1612569&page-size-basis=20&page-number-basis=1&place-name-basis-id=3405270> [hämtad 2022-01-25].

– ANDEBRUNDH, 1554
<https://ortnamnsregistret.isof.se/place-names/2465031?place-name-id=2465031&page-size-basis=20&page-number-basis=1&place-name-basis-id=3406038> [Hämtad 2022-02-28].

Äldre kartor

HÄRADSEKONOMISKA KARTAN, 1864–67
Tomta, Värmlands län
Rikets allmänna kartverks arkiv: J112-64-15

KARTA ÖVER PERSTORP, 1825
Viby socken, Örebro län
Lantmätare: Per Gustaf Zetterstedt
Lantmäterimyndighetens arkiv: 18-vib-96

PERSTORP NR 1, 1785
Delning av skog,
Viby socken, Örebro län
Lantmätare: Gustaf Vilhelm Örn
Lantmäteristyrelsens arkiv: S68-90:1

GEOGRAFISK KARTA, 1688
Viby härad
Lantmätare: Gabriel Thoring
Lantmäteristyrelsens arkiv: S8:8

Muntlig källa

STIG LARSSON, Perstorp,
Datum för samtal: 30 augusti 2021

Digital källa

SVERIGES GEOLOGISKA UNDERSÖKNING (SGU)
Kartgenerator
<https://apps.sgu.se/kartvisare/kartvisare-jordarter-25-100.html> [besökt 2022-02-04].

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Arkeologikonsults projektnr:	3515
Länsstyrelsens diarienummer:	431-3083-2021
Länsstyrelsens beslutsdatum:	2021-07-01
Uppdragsgivare:	Länsstyrelsen Örebro län
Uppdragsnr i KMR:	202100900
Företagare:	Trafikverket
Län:	Örebro
Landskap:	Närke
Kommun:	Hallsberg
Socken:	Viby
Fastighetsbeteckning:	Perstorp 1:1
Berörda fornlämningar:	L2018:925
Typ av undersökning:	Arkeologisk förundersökning
Utförandetid, fältarbete:	27 augusti – 8 september 2021
Inmättningsmetod:	RTK-GPS
Koordinatsystem:	SWEREF99 TM
Höjdsystem:	RH 2000
Projektledare:	Åsa Berger
Rapportansvarig:	Jonna Sarén Lundahl
Fältpersonal:	Åsa Berger, Jonna Sarén Lundahl
Planer och layout:	Ida Söderström
Kvalitetsgranskning:	Åsa Berger
Arkeobotanisk-/vedartsanalys:	Stefan Gustafsson, Arkeologikonsult
Fynd:	Väghållningsstenen förvaras av Viby hem bygdsförening. Tre stenföremål förvaras av Stig Larsson, Perstorp. Övriga fynd gallrades.

BILAGA 1. SCHAKT

Schakt	Objekt	Area (m ²)	Djup (m)	Beskrivning	Kontext
1	Schakt med indikation	93	0,20–0,40	Grästorv 0,10 m, därunder 0,20 m matjord, botten av sand. Delvis grävt under utredningen.	101, 102, 135, 142, 143
2	Schakt utan indikation	8	0,20	Grästorv 0,10 m, därunder 0,20 m matjord, botten av sand.	-
3	Schakt med indikation	38	0,20–0,50	Grästorv 0,10 m, därunder 0,20 m matjord, botten av sand.	103–107, 140, 141
4	Schakt med indikation	48	0,30–0,80	Grästorv 0,10 m, därunder 0,20 m matjord, botten av sand. Enstaka sotiga fläckar, stor mängd trädrötter.	108–112
5	Schakt utan indikation	35	0,40–0,50	Grästorv 0,10 m, därunder 0,30 m matjord. Därunder diverse sopor och påförd sten och sand. Botten av grovkornig sand.	-
6	Schakt med indikation	19	0,40–0,90	Grästorv 0,10 m, därunder 0,15–0,70 m matjord, Tunnast i S och N. Botten av sand.	113–115
7	Schakt med indikation	44	0,25–0,40	Grästorv 0,10 m, därunder ≤0,30 m matjord. Därunder avfallsgrop med moderna massor, ca 1970-tal. tre störrar med 2,5–3,0 m mellanrum med trästör delvis bevarad i. I matjorden påträffades fot av trefotsgryta samt glaserat rödgods och ett mindre fragment bränt ben.	116–118
8	Schakt med indikation	53	0,25–0,50	Grästorv 0,10 m, därunder 0,15–0,30 m matjord, botten av sand. Fynd av recenta sopor i S samt enstaka rödgodsskärivor spridda i schaktet.	119–129
9	Schakt utan indikation	34	0,25–0,80	Grästorv 0,10 m, därunder 0,10–0,25 m matjord, tunnast i S. Botten av sand. från ungefär mitten av schaktets längd blir plöjspår tydliga i uneggar Ö–V riktning. Enstaka fynd i matjorden av spik, yngre rödgods, masugnsslagg.	-
10	Schakt med indikation	30	0,20–0,35	Grästorv 0,10 m, därunder 0,15–0,20 m matjord. Den orörda marken bestod av gulmsand. Enstaka fynd i matjorden av spik, masugnsslagg.	130–134
11	Schakt med indikation	11	0,40–0,50	Grästorv 0,10 m, därunder 0,30–0,40 m tj matjord/kulturljord. Botten av sand.	123, 136–139

BILAGA 2. KONTEXTER

Kontext	Objekt	Storlek (m)	Diameter (m)	Höjd/djup (m)	Schakt	Beskrivning
101	Stenkonstruktion	5,2x1,35	-	0,1–0,5	1	Lagda stenar med flatsidan upp, de flesta stenar mellan 0,20 m och 0,30 samt enstaka större och mindre, största stenen 0,45x0,70 m. Ö delen placerad på svag terrassering. Som högst mot V och N. Böjd form med utstickande parti i N, 0,65x0,65 m stort. Lagd i sand, vissa större stenar nedgrävda för att skapa plan yta. På södra sidan framkom partier med rödfyr. Enstaka järnföremål, fajans och ett beslag av kopparlegering. Framtagen på utredningen.
102	Stenkonstruktion	5,5x0,9, 1,85x0,4	-	0,15–0,3	1	Stenar i svag terränglutning. Stenar i storleken 0,3–0,7 m st. Naturstenar. Enkel- till partiellt dubbelradig. Består av 3 delar. Överlagras av 101 i den mellersta delen. Troligtvis mothåll till terrassering. Den mellersta delen, som ligger på ett avstånd på 0,5 m från den västra, bestod av rad av stenar i storlek 0,15–0,4 m st. Den mellersta delen avslutas med rak ände mot öst av mindre stenar, 0,15–0,2 m st. Under stenarna uppvisades en skarp kant i sanden och stenarnas funktion som mothåll blev tydlig. Den tredje delen, den östra, låg 12,5 m från den mellersta delen och bestod av stenar 0,15–0,35 m stora, lagda i rad. Lös och skramlig. Vissa av stenarna ställda på högkant. Samma konstruktion som 104.
103	Raseringslager	4x3,5	-	0,1–0,25	3	Krossat tegel, sand och enstaka stenar. Lagt i svacka nedanför terrass. Gropar under fyllda med lagret. Fynd av järnföremål och glas. Låg direkt på steril sand.
104	Stenkonstruktion	3,35x0,4	-	0,2–0,45	3	Rad med rundade och skarpkantade stenar i Ö–V riktning. Lös och lite otydlig av 0,10–0,50 m stora stenar. Tydlig nivåskillnad ovan och nedanför, lagd upp mot grävd kant. Två skift i V delen. Genomväxt av stor trädrot. Troligen samma konstruktion som 102.
105	Stenkonstruktion	0,4x0,35	-	0,1–0,15	3	0,10–0,25 m stora stenar lagda tillsammans på sandyta. Ingen nedgrävning. Fynd av rödgods, järnföremål och slagg i anslutning till stenarna.
106	Stolphål	0,7x0,5	-	0,5	3	Stenskott stolphål, stenar stl 0,15–0,45 m. Centralt i nedgrävningen stod en förmltnad stolpe som delvis lämnat tomrum ca 0,15 m under orörd markyta. Stolphålet låg ca 4 m från en 130-årig ask, vars rötter genomborrade anläggningen. Stolphålet var genomgrävt påfört sandlager 141.
107	Stolphål	0,6x0,5	-	0,3	3	Stenskott stolphål med 0,10–0,40 m stora stenar. Stenarna var ställda stående på högkant runt stolphålets mitt som hade en diameter på ca 0,25 m. Ca 0,2 m ned är botten stenlagd. Låg dikt an till 107. Stolphålet var genomgrävt påfört sandlager 141.
108	Nedgrävning	3,5x0,75	-	0,33	4	Nedgrävning med mörkbrun till svart torvig mylla med 0,10–0,45 m stora rundade stenar. Fynd av yngre rödgods samt modern fajans. Nedgrävningen hade en skålad form i sektion. Ligger dikt an ett område med större stenar, 0,2–0,6 m st. Dike för dränering.
109	Stenkonstruktion	3,7x1,6	-	0,45–0,75	4	Lagda stenar, 0,20–0,60 m stora, ställvis i två skikt. Dikt an sten-samling 110 i S. Överlagrade fyllningen i dike 108 i Ö delen.
110	Stenkonstruktion	2,8x2,35	-	0,3–0,8	4	Rundade stenar 0,20–0,60 m lagda i sand. Fynd av järnföremål, glas, porslin. 1800- till 1900-tal.
111	Utjämningslager	5,8x5	-	0,25–0,7	4	Område med rundade stenar 0,15–0,65 m stora med mellanliggande jord. Nedtryckt i den underliggande sanden. Fynd av glas, järnföremål, rödgods, Höganäskrus, kapsyler, plast. Tydlig avgränsning mot S.
112	Stenkonstruktion		1,6	0,15	4	Stenar lagda med flatsidan upp, 0,15–0,30 m stora, mindre, rundade stenar mellan och runt. Täckt av rödfyr. Lagd direkt på sanden. Ej helt framtagen mot NO.
113	Stenkonstruktion	1,2x1	-	0,3	6	Stenar lagda med flatsidan upp, 0,20–0,50 m stora. Lagd på lager med sopor.
114	Nedgrävning	3,4x1,4	-	0,9	6	Grop med porslin, glas, järnföremål, slagg. Recent avfallsgrop.

Bilaga 2. Kontexter, forts.

Kontext	Objekt	Storlek (m)	Diameter (m)	Höjd/djup (m)	Schakt	Beskrivning
115	Stenkonstruktion	2,6x1,5	-	-	6	Lagda stenar 0,15–0,30 samt två större 0,5 m stora. Recenta sopor direkt på och mellan stenarna. Ej helt framtagen mot S, glesare fortsättning mot N. Enstaka stenar under/djupare. Lagda i ren sand. Liknar 110.
116	Recent störhål	0,8	-	-	7	Störhål med träfiber synliga. Ej undersökt.
117	Recent störhål	0,8	-	-	7	Störhål med träfiber synliga. Ej undersökt.
118	Recent störhål	0,8	-	-	7	Störhål med träfiber synliga. Ej undersökt.
119	Stenkonstruktion	0,94x0,73	-	0,15	8	Stenar lagda med flatsidan upp, 0,15x0,15 till 0,25x0,45 m. Dikt an ett stolphål och ytterligare ett stolphål under. I övrigt direkt på underliggande sand.
120	Stolphål	0,45x0,35	-	0,2	8	Mörkläggning med fem 0,05–0,10 m stora stenar. Stenarna var stående i nedgrävningens ytterkanter. Nedgrävningen var skålförmad i profil och fyllningen bestod av grå till brungrå sandig silt med mindre inslag av bränd lera och småsten. Centralt i nedgrävningen var fyllningen åt det brunare hållet, troligen från förmultnad stolpe. Stolphålet överlagrar en äldre nedgrävning, 127.
121	Nedgrävning	1,8x1,1	-	0,07–0,17	8	Päronformad nedgrävning med sot, kol, bränd lera, ben och järnföremål. Något mer lera mot botten och sidorna men ingen tydlig infordring.
122	Stolphål	-	0,46	0,2	8	Rund mörkfärgning med fynd av obestämda järnföremål ytligt i fyllningen. Nedgrävningen hade två fyllningar. Den översta fyllningen var skålförmad, 0,38 m i diameter och 0,13 m dj och bestod av mörk gråbrun silt. Den nedre fyllningen bestod av gul sand och mörk gråbrun silt. Nedgrävningen hade lutande sidor, rundade hörn och plan botten.
123	Brukninglager	15x10	-	0,4	8, 11	Gråbrunt slitigt lager med inslag av kol och mindre stenar, 0,15 m i diameter. Enstaka skärvinga stenar. Lagret var upp till 0,4 m tj och tunnare ut åt N, där gräsmattan tog vid och där det tidigare funnits en väg. Lagret var bevarat i ett vildvuxen parti med fruktträd ett par m Ö om äldre boningshus. Fynd av yngre rödgods, spik, hästsko och hästskosöm, fingerfärg, äldre fönsterglas med spröjs, kritpipsfragment, obrända djur en av bla ko, gris och får/get. Mindre mängd fragmentariska brända ben. I övre skiktet av lagret förekom det recenta inslag av bla kapsyl och sentida porslin, samt ett antal hela tegelstenar.
124	Nedgrävning	1x0,9	-	0,45	8	Baljformad nedgrävning i profil, rundad till svagt oval i plan. Nedgrävningen hade tre fyllningar. Den översta, 0,16 m tj, bestod av grå sandig silt med inslag av kol och enstaka skärvinga stenar. Det andra skiktet var upp till 0,12 m tj och bestod av ljus sand, partiellt lerig, med en tunn brun lins i toppen, 0,01 m tj. Det nedersta skiktet var upp till 0,2 m tj och bestod av melerad sand med inslag av kol. Botten var delvis diffus pga bioturbation. Överlagrades tunt av lager 123.
125	Stolphål	0,53x0,4	-	0,24	8	Mörkfärgning med en kantställd 0,10x0,25 m stor sten i V kanten. Trattformad nedgrävning med plats botten. Diametern på botten var 0,18 m. Fyllningen bestod av grå sandig silt med inslag av småsten.
126	Störhål	0,05	-	-	8	Störhål. Ej undersökt.
127	Nedgrävning	0,8x0,5	-	0,37	8	Oval nedgrävning med melerad fyllning av ljusbrun till brun siltigt sand. Antydning till mörkare fyllning i nedgrävningens nordvästra del, som även var djupare. Nedgrävningen hade lutande sidor och ojämn botten, troligen pga bioturbation. Djupet var mellan 0,28–0,37 m.

Bilaga 2. Kontexter, forts.

Kontext	Objekt	Storlek (m)	Diameter (m)	Höjd/djup (m)	Schakt	Beskrivning
128	Nedgrävning	1,7x1	-	0,44	8	Päronformad nedgrävning i plan, skålformad i profil med en utdragen avsats åt väster. Botten av kol, bränd lera och skärvig sten, ca 0,04–0,0,18 m tj. Översta delen bestod av upp till 0,25 m tj grå sand med inslag av kol och enstaka stenar. Fynd av bla hästskosöm, spik, slagg och djurben, både brända och obrända.
129	Lager	6,8x2,7	-	0,01–0,15	8	Lager kring grävda gropar, gråbrun sand med sot, kol, järnföremål, ben, obrända ben, bränd lera och enstaka slagg.
130	Recent nedgrävning	0,63x0,5	-	0,28	10	Skålformad botten, fyllning av brun, myllig sand med enstaka tegelkross. En tegelsten och en natursten i botten.
131	Recent nedgrävning	1,13x0,9	-	0,4	10	Större nedgrävning som fortsatte in i schaktkanten under syrenbuske. Grävdes ej i botten då fåhelben med plastmärkning påträffades ca 0,4 m ned. Nedgrävningen hade rundade hörn i plan och uppskattningsvis fyrsidig. Nedgrävningssidorna var raka. Fyllningen melerad av brunrå sand och ljusbrun sand, samma som undergrupper.
132	Recent stolphål	0,36x0,32	-	0,13	10	Rundad nedgrävning i plan och skålformad i profil. Fyllningen bestod av gråbrun sand med inslag av kol. Ligger i linje med 133 och 134.
133	Recent stolphål	-	0,21	0,06	10	Rund nedgrävning i plan och skålformad i profil. Fyllningen bestod av gråbrun sand med inslag av kol. Ligger i linje med 132 och 134.
134	Recent stolphål	-	0,19	0,12	10	Rund nedgrävning i plan och spetsigt skålformad i profil. Fyllningen bestod av grå till gråbrun sand med inslag av kol. Låg i linje med 132 och 133.
135	Stenkonstruktion	0,68x0,59	-	0,15	1	Stenar lagda med flatsidan upp, 0,07–0,20 m stora samt en del av en tegelsten i kanterna och en 0,25 m stor sten i mitten. En rundad 0,30 m stor i V kanten. Mittstenen 0,17 m djup, något nedgrävd och övriga stenar lagda på marken upp mot denna.
136	Stolphål	0,25x0,25	-	0,2	11	Raka sidor, plan botten. Fyllning av mörkbrun sandig mylla. Järnföremål i botten.
137	Stolphål	-	0,19	0,09	11	Fyllning av mörkbrun sandig mylla. Ingen sten.
138	Stolphål	-	0,22	0,07	11	Fyllning av mörkbrun sandig mylla. Ingen sten.
139	Stolphål	41x25	-	-	11	Fyllning av mörkbrun sandig silt. Ej undersökt.
140	Äldre markyta	4,5x3	-	0,01–0,05	3	Äldre markyta.
141	Sandlager	4,5x3	-	0,05–0,22	3	Sand som är påförd på 140. Avgränsas av stenrad 104.
142	Sotigt lager	1,7x1	-	0,1	1	Gråbrunt siltigt lager som ligger under stenrad 102 och ovanpå nedgrävning 143.
143	Nedgrävning	1x0,68	-	0,42	1	Nedgrävning med raka sidor och plan botten med en fyllning av brunrå siltig sand. Överlagrades av lager 142 och låg under stenrad 102.
1000	Matjord	70x60	-	0,2–0,4	1–11	Heltäckande matjordslager som varierade i tjocklek över ytan. Lagret bestod av mörkbrun sandig silt.

BILAGA 3. FYND

Fynd-nr*	Objekt	Material	Längd (mm)	Bredd (mm)	Tjocklek (mm)	Vikt (g)	Antal	Beskrivning	X-koordinat	Y-koordinat	Z-värde	Gallrat (X)
121:602:1	Hästsko-söm	Järn	35	12	6	13,1	3	Tre hästskosömmar av sommartyg. Svagt böjda tenar, kilformade huvuden.	500 208,47	6 545 377,80	82,00	X
121:602:2	Infodring	Lera	46	38	32	422		Flera bitar bränd lera med avtryck av kvistar, strukna sidor och ojämnt brända.	500 208,47	6 545 377,80	82,00	X
121:602:3	Spik	Järn	56	13	5	18,53	2	Två spikar, ena hade rektangulärt tvärsnitt och huvud, den andra runt.	500 208,47	6 545 377,80	82,00	X
121:602:4	Kniv	Järn	38	9	2	2,56	1	Avbrutet eneggat knivblad med avbruten spets. Kilformat tvärsnitt.	500 208,47	6 545 377,80	82,00	X
123:517:1	Fat	Keramik	80	56	8	665		Flera skåvor yngre rödgods med glasyr i olika kölorer, gul, grön, röd, vitslammad. Från fat, trefotsgröta, kärl. En skärva med hemring, ett fåtal med hornmålning.	500 207,46	6 545 376,25	82,32	X
123:517:2	Fat	Keramik	45	36	4	65		Flera skåvor fajans/flintgods med vit glasyr. Enstaka skåvor med blå dekor. En skärva porslän med blå dekor.	500 207,46	6 545 376,25	82,32	X
123:519:1	Fönster-glas	Glas	61	52	2	271,28		Flera skåvor fönsterglas, grön till brunaktig. Flera skåvor uppvisade spår av att ha suttit spröjsade. Enstaka skåvor från schatullflaskor?	500 208,28	6 545 375,52	82,33	X
123:519:2	Spröjs	Bly	78	13	1	6,59	1	Spröjs av bly. Blyspröjs ersattes av trä under 1700-talet.	500 208,28	6 545 375,52	82,33	X
123:519:3	Kritpipa	Piplera	63	20	7	37,25	10	Sex delar av pipskåft utan dekor, en med nedhuggad ände. Fyra delar av huvud och/eller klack. Det största fragmentet av huvud hade smal klack och märke efter en krona, möjligen tre.	500 208,28	6 545 375,52	82,33	X
123:519:4	Hästsko-söm	Järn	62	13	4	60,7	9	Fyra vintersömmar och fem sommarsömmar. Vintersömman var rombiskt formade i huvudet medan sommarsömman var kilformade.	500 208,28	6 545 375,52	82,33	X
123:519:5	Hästsko	Järn	170	154	11	600	1	Inlakt stor hästsko med tre sommarsömmar som sitter kvar. Hästskon är mer nedsiltan på den högra sidan (med sömmarnas huvuden nedåt).	500 208,28	6 545 375,52	82,33	X
123:519:6	Spik	Järn	86	14	5	105,23	27	Spikar av olika storlek. En spik hade ett S på huvudet.	500 208,28	6 545 375,52	82,33	X
123:519:7	Fingerborg	Cu-låg	25	17	14	5,36	1	Komplett men ihoptryckt fingerborg.	500 208,28	6 545 375,52	82,33	X
123:519:8	Beslag	Järn	83	42	4	53,8	4	Fyra obestämda beslag. Samtliga platta. En tungformad med nihål, de övriga oregelbundna.	500 208,28	6 545 375,52	82,33	X
123:519:9	Kniv	Järn	225	23	2	41,64	2	Bordskniv med rundad, delvis avbruten ände. Svagt böjd. Handtaget med nitar för fäste av annat, nu saknat material. Andra kniven 57x11x5 mm. Avbruten i början av bladet, består nestadels av tånge.	500 208,28	6 545 375,52	82,33	X
123:519:10	Slagg	Slagg	31	26	24	102,31	5	Fem mindre bitar slagg. Två av bitarna kan ev. vara masugnsslagg.	500 208,28	6 545 375,52	82,33	X
123:519:11	Mejsel	Järn	60	12	8	54,7	2	Två avbrutna mejselklivar av massivt järn.	500 208,28	6 545 375,52	82,33	X

*Fyndnumret består av tre delar (X:X:X), varav det första är numret på den kontext som fyndet tillhör. Det andra numret är det löpnummer som fyndet tilldelas vid inventeringen i fält och det tredje är det nummer som fyndet får vid fyndregistrering i vår databas SiteWorks. Dessa tre bildar tillsammans föremålets unika fyndnummer.

Bilaga 3. Fynd, forts.

Fynd-nr*	Objekt	Material	Längd (mm)	Bredd (mm)	Tjocklek (mm)	Vikt (g)	Antal	Beskrivning	X-koordinat	Y-koordinat	Z-värde	Gallrat (X)
123-519:12	Nål	Järn	23	4	1	0,54	1	Avbruten nål, spetsen bevarad. Rak	500 208,28	6 545 375,52	82,33	X
123-519:13	Söjja	Cu-leg	19	15	1,5	4,23	1	Något ihoptryckt söjja, rektangulär form.	500 208,28	6 545 375,52	82,33	X
123-519:14	Ring	Järn	53	42	6	16,53	1	Oval ring av järn. Runt tvärsnitt.	500 208,28	6 545 375,52	82,33	X
128-598:1	Spik	Järn	65	12	4	6,1	1	En spik med avbruten rak ten. Kvadratisk tvärsnitt och rektangulärt huvud.	500 209,55	6 545 379,11	81,84	X
128-598:2	Häsisksösm	Järn	45	12	4	12	2	Två häsisksösmar av sommartyp. Raka tenar med kilformade huvuden.	500 209,55	6 545 379,11	81,84	X
128-598:3	Beslag	Järn	67	18	2	15,4	2	Två böjda beslag. Det ena platt och gångjärnsformat, det andra format som en stormhaspmarla.	500 209,55	6 545 379,11	81,84	X
128-598:4	Infodring	Lera	58	52	46	62	6	Sex bitar bränd lera med avtryck av kvistar och strukna ytor.	500 209,55	6 545 379,11	81,84	X
128-598:5	Slagg	Slagg	30	20	12	9,3	1	En bit smält slagg.	500 209,55	6 545 379,11	81,84	X
129-597:1	Infodring	Lera	58	52	41	173	20	20 bitar bränd lera, en bit var sintrad/glaserad. Flera hade avtryck från kvistar el.dyl.	500 207,43	6 545 379,66	82,01	X
1000:31:1	Mynt	Cu-leg	26	26	1,5	3,65	1	Myntat under Karl XIV. Årjat och dåligt bevarat. Ett mindre hål (3x1 mm) ca 8 mm in från nästa kant.	500 207,11	6 545 344,78	82,36	X
1000:32:1	Mynt	Cu-leg	16	16	1,5	1,6	1	1 öre, myntat under Oscar II. Vålbervarat.	500 205,71	6 545 339,62	82,58	X
1000:248:1	Fat	Keramik	78	65	8	135	8	Åtta skåror av glaserat yngre rödgods. Röd, gul och grön glasyr. Del av fat. Råfflad dekor på utsidan.	500 194,92	6 545 344,31	82,54	X
1000:248:2	Fat	Keramik	62	45	8	189	6	Six skåror av glaserat yngre rödgods. Tre av skårvorna bestod av bräm och tre av fatets spegel. Spår av gul glasyr.	500 194,92	6 545 344,31	82,54	X
1000:248:3	Obestämd	Porslin	10	7	2	0,33	1	En mindre skärva porslin, kantbit. Blå dekor.	500 194,92	6 545 344,31	82,54	X
1000:249:1	Knapp	Cu-leg	19	18	8	2,75	1	Mycket svagt välvd knapp med en dekorerad bård runt en plan odekorerad mitt. Baksidan hade en bevarad ögla med runt hål för fäste.	500 197,11	6 545 345,94	82,28	X
1000:249:2	Tumstock	Cu-leg, trä	55	48	5	32	1	Tre delar av en gammal tumstock, 1800-till tidigt 1900-tal. Detaljer av Cu-leg samt bevarade trädelar. En del med millimeterstreck och siffrorna 5 och 8.	500 197,11	6 545 345,94	82,28	X
1000:738:1	Nål	Cu-leg	56	5	1	1,69	1	Större nål med tillplattad spets.	500 213,78	6 545 376,06	82,07	X

*Fyndnumret består av tre delar (X:X:X), varav det första är numret på den kontext som fyndet tillhör. Det andra numret är det löpnummer som fyndet tilldelas vid inventeringen i fält och det tredje är det nummer som fyndet får vid fyndregistrering i vår databas Site Works. Dessa tre bildar tillsammans föremålets unika fyndnummer.

BILAGA 4. ARKEOBOTANISK ANALYS

STEFAN GUSTAFSSON, ARKEOLOGIKONSULT

Inledning

Proverna samlades in i samband med att Arkeologikonsult utförde en arkeologisk förundersökning inom fornlämningen Perstorps Gårdstomt (L2018:925), Perstorp 1:1 i Hallsbergs kommun. Den arkeobotaniska analysen omfattade förkolnad och subfossil växtmakrofossil samt vedartsbestämningar.

Metod

Proverna våtsiktades och sållades med ett såll med maskstorlek av 0,2 mm. Framflotterat material undersöktes under mikroskop med en förstoring av 4 till 600 gånger. Artbestämning gjordes med hjälp av referenslitteratur och referenssamling (Berggren 1969/1981, Digital Seed Atlas of the Netherlands, Jacomet 2006, Mork 1946, Schweingruber 1978/1990 och www.woodanatomy.ch).

Resultat

Prov-nr 121:600 – Nedgrävning

Provet innehöll en del obrända ben, förkolnade grässtrån och kol från björk, ek, tall och gran. Det fanns även oförkolnat trä från tall och gran.

Prov-nr 124:545 – Nedgrävning

Provet innehöll träkol från gran och tall samt oförkolnat trä från gran.

Prov-nr 128:603 – Nedgrävning

I provet fanns gott om träkol från gran och tall samt oförkolnat trä av gran. En liten bit textil hittades också, eventuellt tuskaft (figur 1).

Inom ramen för den arkeologiska förundersökningen ingick det att inventera gårdstomtens biologiska kulturarv och jämföra befintlig växtlighet med eventuellt makrofossilt material från äldre tider.

Det påträffades inget spår efter äldre växtlighet i det insamlade materialet och den befintliga skötta växtligheten på gårdstomten gav inga indikationer på långvarigt brukande.

Figur 1. En liten bit textil hittades i makrofossilprovet från nedgrävning 128. Skala 8:1. Foto: Stefan Gustafsson, Arkeologikonsult.

Litteratur

BERGGREN, G. 1969. *Atlas of seeds and small fruits of Northwest-European plant species with morphological descriptions*. Part 2: Cyperaceae. Swedish natural Science Research Council, Stockholm.

BERGGREN, G. 1981. *Atlas of seeds and small fruits of Northwest-European plant species with morphological descriptions*. Part 3: Salicaceae–Cruciferae. Swedish Museum of natural History, Stockholm.

Hemsida, Digital Seed Atlas of the Netherlands:
<http://seeds.eldoc.ub.rug.nl/?pLanguage=en>

JACOMET, S. 2006. Identification of cereal remains from archaeological sites. Archaeobotany Lab, IPAS, Basel University. Opublicerat kompendium.

MORK, E. 1946. *Vedananatomi*.

SCHWEINGRUBER, F. H. 1978. *Microscopic Wood Anatomy*. Structural variability of stems and twigs in recent and subfossil woods from Central Europe. Zug, Switzerland.

SCHWEINGRUBER, F. H. 1990. *Anatomy of European woods*. Paul Haupt förlag, Bern, Stuttgart, Wien.

Hemsida, wood anatomy of Central European species:
www.woodanatomy.ch

Rapporter från Arkeologikonsult 2022:3515